

Commemoració de centenaris

APROXIMACIÓ A LA FIGURA DEL PROFESSOR FARGAS

Xavier IGLESIAS i GUIU

Acadèmic numerari

Moltes gràcies per haver-me encarregat de fer una semblança del Dr. Fargas que fou membre del claustre de catedràtics de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona i Acadèmic numerari de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya. Ambdós càrrecs els considero molt meus al ser jo mateix, membre d'aquestes dues Institucions.

Voldria agrair, també, les fonts d'on he obtingut informació del Dr. Fargas: en primer lloc el meu amic i company de curs Jacint Corbella i Corbella, Catedràtic de la meua Facultat i fins fa poc President de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya que em facilità informació molt valuosa, així com als Drs. Oriol Casasas i Simó (q.e.p.r.) pel magnífic treball llegit a l'Institut d'Estudis Catalans sobre la vida del Dr. Fargas l'any 1999 i al Dr. Josep Carles Alonso Duat, amic i company meu d'especialitat per la seva Tesi Doctoral "*Miguel A. Fargas, vida y obra de un ginecólogo*" Barcelona, 1968.

El Dr. Fargas nasqué a Castellterçol el dia 4 de desembre de 1858, essent batejat el dia 8 per Mossèn Valentí Agramunt, rector de l'església parroquial de St. Fruitós. Se li posà el nom de Miquel Arcàngel i no Miquel Àngel com s'acostuma a veure escrit.

Va néixer a "cal fuster de la plaça", denominació que venia de l'ofici dels avis. Fou el segon fill de Francesc Fargas i Francesca Roca, pagesos que, a més de conrear les terres, fabricaven roba, tovalloles i estamena, teixit assarjat de llana o d'estam, generalment tot negre que servia per a la confecció de faixes i hàbits d'ordes religiosos, en un teler instal·lat a l'entrada de la casa, al costat del banc de fuster de l'avi.

Miquel i el seu germà Ramon, l'hereu, estudiaren als Escolapis de Moià. Acabat el batxillerat un dels seus mestres li recomanà la carrera de Medicina on començà el curs anomenat d'ampliació l'any 1874 a la vella Facultat del carrer del Carme, seu actual de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya. D'entrada, la nova vida a Barcelona va ser un shock per ell (els companys

se'n reien per l'aspecte pagès que mostrava) i es va deslligar de la Facultat; passava les hores badant pels molls, escoltant discursos d'aspirants a oradors i tafanejant per les parades de llibres. Tant fort fou aquest primer impacte amb la gran ciutat que quan arribà a Nadal anuncià als de casa la intenció d'abandonar els estudis, cosa que no succeí perquè el seu pare el convencé de continuar, al menys, fins l'acabament del curs.

En Miquel tornà a la Facultat, va sobrepujar aquest tràngol amb molt bons resultats acadèmics i obtingué sempre "excel·lents" que es repetiren al llarg de tota la seva carrera.

Aquells anys, la Facultat deixava molt que desitjar; l'hospital de la Sta. Creu no havia experimentat cap transformació significativa des de la seva fundació l'any 1401 i el professorat, en línies generals, no era massa competent, tret d'alguna figura com el Dr. Bartomeu Robert que explorava els malalts i raonava el diagnòstic i entaulava diàleg amb els seus deixebles. Un altre fou Jaume Pi i Sunyer, gran amic d'en Cajal, que des de la càtedra de Patologia General va introduir els seus alumnes en el camp de les ciències experimentals.

Fargas assolí el càrrec d'alumne intern per oposició i encara estudiant, publicà diversos treballs en revistes científiques. Quan acabà la carrera tenia vint-i-dos anys.

L'any 1883 obté la plaça de Director dels Museus Anatòmics. Va fer la tesi amb el tema "*Anatomía de los centros nerviosos*".

Fargas volia fer l'especialitat de Pediatria però un fet important el menà cap a la cirurgia. Va visitar una malalta caquètica a causa d'un quist d'ovari voluminós i es va decidir operar-la en un pis de les Basses de St. Pere en una habitació convertida en sala d'operacions. Va treure el quist amb quaranta-un litres de líquid. El Dr. Salvador Cardenal no s'ho acabava de creure. Des de 1878, el Dr. Cardenal era director de l'hospital del Sagrat Cor que pel prestigi del seu mestratge rebia el nom de la meca de la cirurgia catalana. A la mort d'en Fargas,

a la Reial Acadèmia de Medicina, Cardenal Ilegí l'oració necrològica i explicà l'astorament d'aquell llunyà 1882. Digué "...me dicen un día que un joven colega, acabado de salir de la Escuela de Medicina, donde no había visto practicar nada de la gran cirugía ginecológica, acababa de inaugurar su carrera lanzándose a practicar una ovariectomía; y aun no repuesto del estupor de la sorpresa, sin saber todavía si calificar de audacia inconsciente o de manifestación legítima del conocimiento del propio valer el acto del joven rival, se repite el ensayo una y dos y más veces, con el mismo éxito que la primera".

L'any 1892 abandonà la seva clínica del carrer Hospital i la instal·là al carrer Consell de Cent 333 amb 25 llits, una moderna sala d'operacions, sala d'esterilització i un laboratori. En aquesta clínica va ser ingressat Francesc Cambó l'abril 1907, ferit greument en un atemptat a Hostafrancs, per elements lerrouxistes, quan es dirigia a participar en un acte electoral amb el republicà Nicolás Salmerón i allí va ser curat de les seves ferides.

El 5 de juliol de 1894, ingressà com Acadèmic numerari de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya. Tenia trenta sis anys. El seu discurs d'ingrés es titulà "*Patogenia y tratamiento de las consecuencias inmediatas de la laparotomía*". En aquest discurs digué unes paraules que defineixen la seva manera de veure i d'actuar: "Si no puedo ofrecer originalidad, podreis ver convicción y si no expongo doctrinas brillantes, hago aplicación de las mismas".

El seu íntim col·laborador Jeroni Estany va dir que "es pot afirmar que el Dr. Fargas és qui va presentar a Espanya la Ginecologia com un cos de doctrina perfectament constituït, qui entre nosaltres donà solidesa a aqueixa especialitat que alguns cultivaven amb un caràcter d'absolut empirisme".

El Dr. Fargas continuava sent fill de Castellterçol i el darrer diumenge d'Agost no es perdia cap any la Festa Major. En una ocasió conegué la Senyoreta Raymat, filla d'uns propietaris lleidatans que acabà en casament. Tingueren set fills: primer la Carolina, que es casà amb el Dr. Manuel Salvat i Espasa que junt amb el Dr. Enric Ribas i Ribas van promoure els Congressos de Metges de Llengua Catalana; després la Mercè; encara la Montserrat, que amb el Dr. Antoni Trias i Pujol foren els pares d'en Ramon Trias i Fargas; també en Miquel, que seguí els passos del pare; després la Maria i encara dues nenes que moriren poc després de néixer.

Cada any per Setmana Santa i no cal dir, a l'estiu, es traslladava amb els seus a una casa que tenien a Poses, a prop de St. Quirze Safaja on es relaxava.

Sembla ser que es deu a ell i no al baró de Bonet, la pràctica a Barcelona de la primera cesària. Bonet, en el vell Hospital de la Santa Creu, havia de realitzar l'esmentada operació a una gitana amb pelvis totalment reduïda, i a qui se li havia diagnosticat una evident desproporció pelvi-fetal. Es fixà l'hora per a la intervenció, però sorgiren dificultats amb l'instrumental. En fou responsable i amonestat el Dr. Salvat, aleshores alumne intern. S'hagué d'ajornar la intervenció fins a la tarda, i mentre en Bonet es preparava, la gitana parí espontàniament sense més dificultats. El cas següent anà a parar a les mans d'en Fargas.

El 2 d'Octubre de 1906 i amb la presidència del Rector de la Universitat de Barcelona el Dr. Joaquim Bonet i Amigó i del Dr. Mariano Batllés i Bertran de Lis, Degà de la Facultat entre d'altres, s'inaugurà la nova Facultat de Medicina i el nou Hospital Clínic al Carrer Casanova fet per l'Arquitecte Josep Domènech i Estapà, parent d'en Domènech i Montaner que era considerat el bo. Domènech i Estapà no era tan dolent, ja que és l'autor de l'edifici de la FECSA al Portal de l'Àngel i del Palau de Justícia del Passeig de Lluís Companys. Actualment està molt ben valorada l'escala de la Facultat que té molt mèrit arquitectònic. El Dr. Bonet (1852-1913) tenia el títol de Baró, era Catedràtic d'Obstetrícia en el Claustre del que en Fargas n'era de Ginecologia. Era molt aficionat a l'òpera i el 1893 va viure l'explosió de la bomba del Liceu llançada per un anarquista i on quedà també ferit per metralla. En una ocasió que tenia el cotxe espallat va haver de recórrer al tramvia per arribar a la Facultat. Quan passà el cobrador va pagar el viatge de tres estudiants, aquest fet fou comentat a l'hospital i resultà que cada vegada hi havia més estudiants que agafaven el tramvia i el Dr. Bonet els hi pagava el viatge a tots de tal manera que aquell tramvia es passà a denominar-se "el tramvia dels estudiants".

Del Dr. Mariano Batllés i Bertran de Lis, catedràtic d'Anatomia i Degà de la Facultat, com hem dit abans, n'explicava una anècdota el que fou catedràtic de Ginecologia de la Facultat Dr. Víctor Conill Montobbio: deia que els cursos 1904-1905 repetia varies vegades que "¡ese Ramon y Cajal de quien tanto se habla, ¡ si yo lo triture, lo anonadé, lo destruí, lo vencí en unas oposiciones a cátedra!". Es deia- entre els estudiants- que en el decurs de les oposicions en Cajal va "fallar" en el tema

d'Histologia i a partir d'aleshores li va entrar l'afició per aquesta matèria que el portà al premi Nobel. Es veu que era peculiar ensenyant però la gent apreciava el seu magisteri; vegeu el que diu, en forma de vers en Joan Ventura i Riera entre els anys 1903 i 1909:” Explicant la Descriptiva/ amb els seus procediments/ tant alumnes com oients/ la trobàvem atractiva/ malgrat el fred dels seients”. Potser és pertinent d'assenyalar aquí una anècdota del Professor Conill que ha corregut de boca en boca. El Dr. Conill va voler canviar el seu nom posant un accent a la O. Els Conill tenien una masia prop de Girona. Algú li va dir al masover que el Dr. Conill es deia, ara, Dr. Cònull; el cas és que el pobre home es va fer un embolic i el dia que el Dr. Conill va anar a la finca el masover li va dir “Dr. Conill, els cònull s'han menjat l'enciam que havia plantat”.

L'any 1910 fou molt trist i difícil per en Miquel Fargas. El dilluns de Pàsqua era a Poses on patí un ictus que li causà una hemiplègia amb extenses zones d'anestèsia, una marcada atàxia i a més, un desesperant singlot que durà, dia i nit, setmanes senceres.

El Dr. Fargas tenia una total lucidesa i va encetar un voluntariós programa de recuperació; només al cap d'un parell d'anys, ja escrivia com abans i operava amb l'aplom i la seguretat de sempre. El dia de la represa de l'activitat quirúrgica, el seu amic Salvador Cardenal, mig amagat, estava a l'aguait per intervenir si les coses anaven mal dades, però Fargas va acabar l'operació sense que Cardenal hagués hagut d'intervenir.

L'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques havia nascut l'any 1878 per la fusió de “El Laboratorio”, fundat per cinc estudiants de Medicina, el 1872 i de la “Academia de Ciencias Médicas” fundada el 1876. En formava part el sector més inquiet de tot el nostre àmbit de ciències de la salut. D'aquest món, era l'únic centre d'exposició de resultats, de contrast d'opinions i de diàleg. Els seus presidents eren elegits entre les màximes figures: Bartomeu Robert, Pere Esquerdo, Salvador Cardenal, etc. I naturalment, Miquel Fargas i Roca. En fou president els anys 1897 i 1898, essent reelegit pel període 1902-1904.

En Fargas era dotze anys més gran que Prat de la Riba; però això no importava, tots dos eren fills de Castellterçol i els unia una molt bona amistat i una comunitat d'idees. Arribaren a una estreta col·laboració. L'octubre de 1899 Robert i Fargas, entre d'altres, constituïren la Unió Regionalista, un grup que l'any 1901,

es fusionà amb el Centre Nacional Català per formar la Lliga Regionalista. Les negociacions foren responsabilitat d'en Fargas, per la Unió i de Prat de la Riba, pel Centre. El primer president de la nova formació fou el Dr. Robert i els vice-presidents, Miquel Fargas i Narcís Verdaguer i Callís. Prat de la Riba fou elegit secretari.

Arribà l'any 1907 que, per a la presidència de la Diputació de Barcelona, fou elegit Prat de la Riba i reelegit els anys 9, 11 i 13. El 6 d'abril de 1914 es va constituir la Mancomunitat de Catalunya i Prat de la Riba també en va ser elegit president. Des d'aquest càrrec, en totes les tasques de govern relatives a qüestions sanitàries, Prat de la Riba trobà en Miquel Fargas l'incondicional conseller.

De les mostres d'aquest assessorament cal senyalar l'impuls donat a la transformació de la Casa de Maternitat. A partir de 1853 es crea la “Casa Provincial de Maternidad y Expósitos” amb funció només d'orfenat i es trobava a l'hospital de la Sta. Creu. El 1878 s'adquirí la finca de Mas Cavallé, a les Corts, on els nens grandets anaven a veure el sol cada dijous i cada diumenge. La insistència de les crítiques i dels suggeriments del Dr. Fargas, mantinguda durant anys, acabà essent escoltada. El 31 d'octubre de l'any 1913, es reuní la Junta de Govern de la Casa Provincial de Caritat i de Maternitat i Expòsits que presidia Prat de la Riba. Al cap de dos mesos, Fargas presentà l'esquema d'un projecte i al cap de quatre mesos presentà els plànols. L'any 1915 la Mancomunitat aprovà el projecte de construcció de nous edificis, però l'any 16 morí en Fargas i l'any 17, Prat de la Riba, desaparegué l'entusiasme d'acabar el projecte i no fou fins l'any 1921 que s'inauguraren els Pavellons Prat de la Riba (que donen a Travessera) i fins l'any 25 no s'inaugurà l'anomenat Pavelló Rosa.

L'any 1907 Prat de la Riba fundà l'Institut d'Estudis Catalans al que assenyalaria com a funció primordial “la superior investigació científica de tots els elements de la cultura catalana”. L'Institut començà amb la Secció Històrico-Arqueològica i l'any 1911 foren creades la Secció de Ciències i la Filològica. Els primers membres de la Secció de Ciències foren: Josep Mre Bofill i Pichot, Pere Corominas, Eugeni D'Ors, August Pi i Sunyer, Esteve Terrades i Ramon Turró amb Miquel A. Fargas com a president.

El 28 de maig de 1914 tingué lloc la inauguració de la Biblioteca de Catalunya. La presidència de l'Institut corresponia a Miquel Fargas que presidia l'acte acompanyat de Prat de la Riba.

El secretari de l'Institut, Eugeni D'Ors, referí unes paraules de Joan Maragall relatives a "la joventut de Catalunya, friso de saber i d'estudis". "A aquesta joventut, lo primer que li cal és aigua per la seva set, llibres per al seu afany d'estudis, una biblioteca digna d'una ciutat moderna, com sembla que Barcelona vol ésser." I el secretari, en el seu parlament, afegí: "però la biblioteca és feta, Senyors, ara ja tenim aigua per a la set".

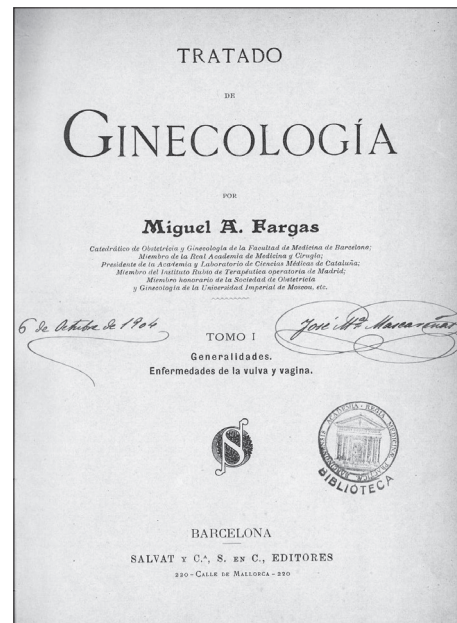
El 22 de febrer de 1916, a casa del Dr. Fargas a la Rambla de Catalunya, 47, moria Miquel A. Fargas als cinquanta set anys a causa d'un ictus. Els "Treballs de la Societat de Biologia", en el volum de l'any 1916, digueren: "L'obra d'en Fargas és de les primeres i més fecundes en el nostre renaixement. Descansi en pau el mestre eminent i sigui el seu exemple estímulo de treball i font d'entusiasme, sempre renovellat".

Acabo amb les paraules dites pel Dr. Fargas el dia 22 de juny del 1913, en l'acte inaugural del Primer Congrés de Metges de Llengua Catalana: "Tot això ens ensenya prou clar que qui renuncia a la llengua pròpia, escappa sa personalitat traient-li o desfigurant un de sos atributs; qui no conrea la personalitat perd força i qui perd força és vençut i acaba per desaparèixer".

"Al renaixement literari, artístic i històric de la llengua catalana, fill de l'impuls que els homes de la nostra terra han donat a llur especialitats, havia de venir forçosament el renaixement científic en totes ses branques i els que a la ciència dediquem gran part de les nostres energies, havíem de trobar a mancar aqueixa eina de treball que és la llengua pròpia. Era precís que un estol de joves embaumats i nodrits de tres grans virtuts, l'amor, la generositat i la laboriositat, fessin un vaitot i demanessin la bel·ligerància de la nostra llengua en el comerç científic".

Miquel A. Fargas, que fou president de la RAMC de Barcelona i del primer Congrés de Metges de Llengua Catalana (1913)

Portada del text de Miquel A. Fargas, "Tratado de Ginecología" (1903)